

De la desindustrialització a la reindustrialització?

Octubre 2013

1. Introducció

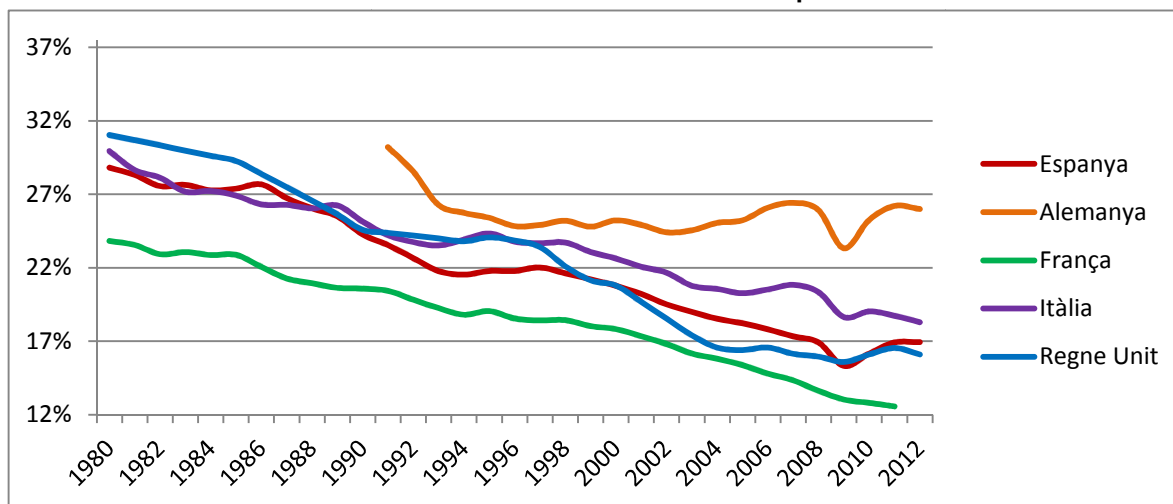
Aquest informe de l'Observatori de la pime analitza el procés de desindustrialització als països més rics i avalua un procés encara incipient del qual es parla en diverses economies avançades i que podria ser rellevant en el cas català, el de la reindustrialització.

En primer lloc analitzem les causes de la pèrdua de pes de la indústria en l'economia de la gran majoria de països avançats. A continuació es presenten els arguments que explicarien una eventual reindustrialització en el futur. Els dos aspectes anteriors s'apliquen després a Catalunya, per tancar aquest informe amb el que des de PIMEC entenem que podria ser la nova indústria i amb el que no hauria de fer l'Administració pública.

2. Per què es produeix la desindustrialització?

Hi ha una evidència clara de la pèrdua de protagonisme econòmic per part de les activitats manufactureres en els països desenvolupats. Des dels anys 60 als Estats Units, i als 70 i 80 a Europa, el procés de pèrdua de pes del sector es repeteix als principals països, amb l'única excepció d'Alemanya, el més industrial d'Europa entre els grans, que després d'una disminució als anys 90, ha mantingut un pes força constant (gràfic 1).

Gràfic 1. Pes del VAB industrial sobre el total a preus corrents

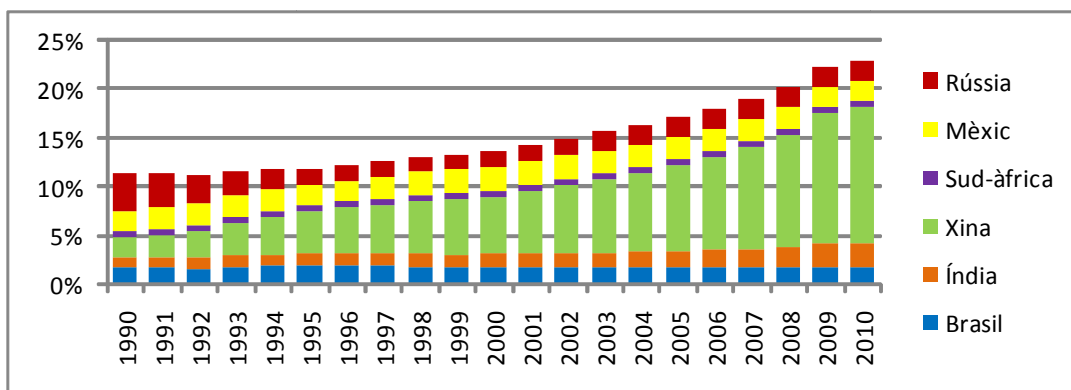
Font: Elaboració pròpia a partir d'AMECO

El fenomen de la desindustrialització té diferents causes, que resumim en les sis següents:

a) *Desenvolupament industrial de països menys desenvolupats*

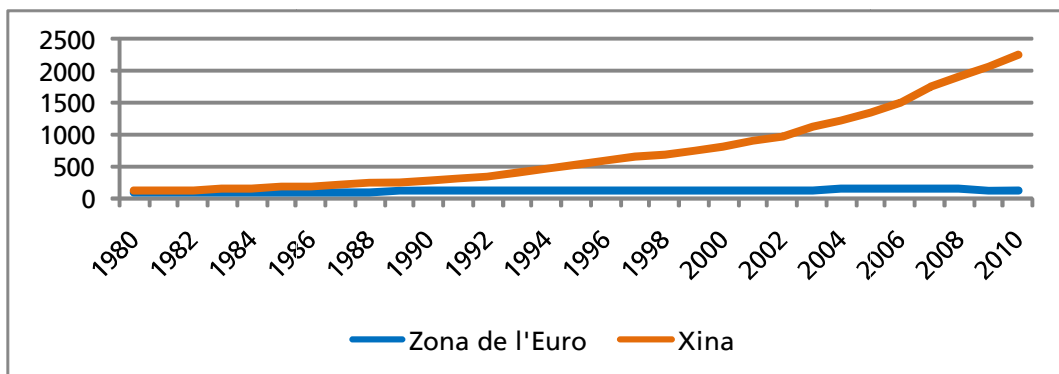
Es tracta de països amb un gran predomini de població agrícola i desocupada que gràcies a uns nivells salarials molt més baixos que els dels països desenvolupats entren a fabricar productes de baix valor, amb escassos requeriments tècnics i de qualitat al començament, per passar posteriorment a tenir més valor afegit i un nivell tecnològic i de qualitat superiors. Els casos que il·lustren el fenomen són els països emergents coneguts com a **BRICS** (el Brasil, Rússia, l'Índia, la Xina i Sud-àfrica), amb el protagonisme destacat de la Xina, per bé que Mèxic també acostuma a figurar entre els més destacats per la seva proximitat als Estats Units. Entre 1990 i 2010, els països indicats passen de generar 1,0 a 3,1 bilions de \$ en termes constants (+208,0%), el que suposa **fer un salt de PIB de l'11,6% mundial al 22,9%**, és a dir, quasi doblant el seu pes (gràfics 2 i 3). La Xina és un cas excepcional, des de 1980 ha incrementat la seva producció manufacturera en un 2.163,2% (de gairebé 55.000 milions \$ a més d'1,2 bilions \$ en termes constants, mentre que els països de la zona de l'euro ho han fet un 41,3% durant aquests 30 anys.

Gràfic 2. Participació dels BRICS en el VAB industrial mundial

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc Mundial

Gràfic 3. VAB manufacturer a preus constants. Base 1980=100

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc Mundial

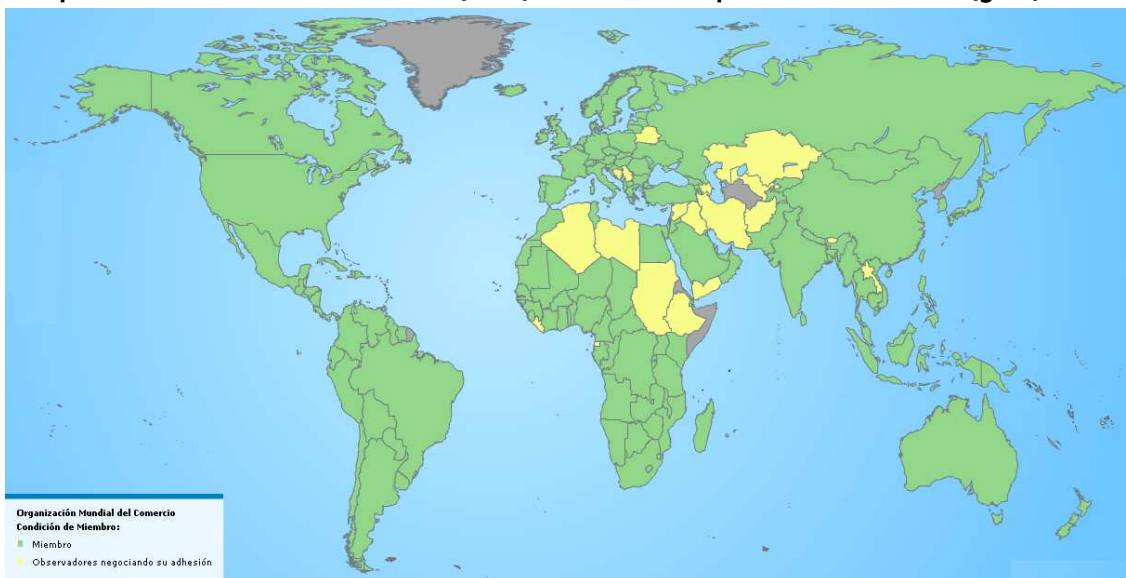
b) Difusió de les tecnologies de producció

La maquinària productiva és la mateixa als països desenvolupats que als països emergents; maquinària que, per cert, com a mínim la més sofisticada i de qualitat prové dels propis països desenvolupats. La difusió tecnològica iguala els processos entre països avançats i emergents.

c) Reducció de les barreres administratives al comerç i augment del comerç mundial

En el marc de l'Organització Mundial de Comerç (OMC) la lliure circulació de mercaderies ha guanyat terreny i es pot dir que tots els països del món formen part de l'organització que vetlla precisament per facilitar-la (mapa 1). A la pràctica, **entre 1992 i 2009 es van reduir els aranzels mitjans un 53,3% a la UE, un 79,9% a la Xina, un 45,8% als Estats Units o un 82,1% a l'Índia, per citar alguns exemples.**¹

Mapa 1. Països membres de l'OMC (verd) i observadors pendents d'adhesió (groc). 2013

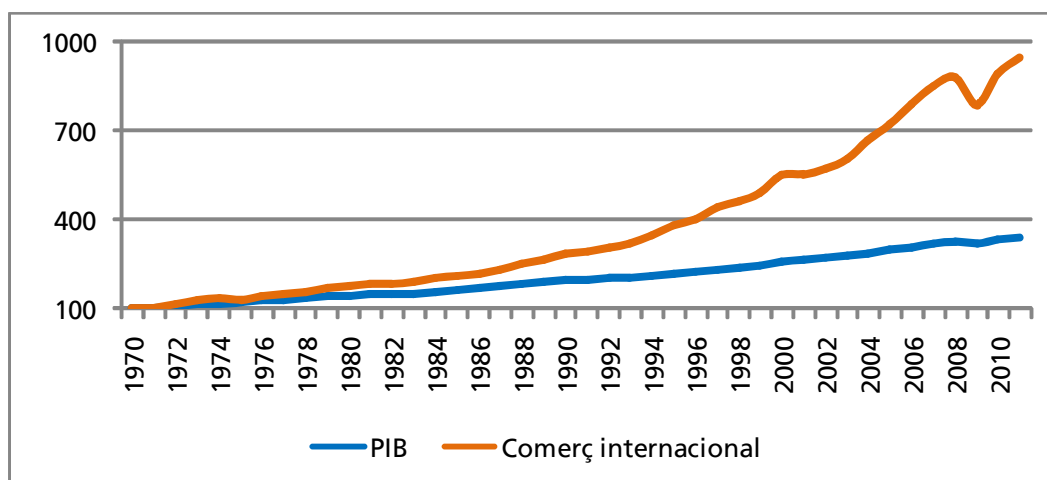

Font: Organització Mundial del Comerç

Gràcies en part a aquest procés de reducció de barreres, el comerç internacional ha anat creixent a unes taxes molt superiors a les del conjunt de l'economia; de fet, amb l'obertura internacional **en els darrers 30 anys, el comerç ha crescut quasi 10 vegades el que ha crescut el PIB** (gràfic 4).

¹ Font: Banc Mundial.

Gràfic 4. PIB i comerç internacional. Total mundial. Base 1970=100 (\$ constants de 2005)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc Mundial

d) Progrés extraordinari de la logística

Els **costos** de transport, emmagatzematge i distribució s'han reduït de manera important, cosa que ha fet desenvolupar un sector de serveis amb freqüències i velocitats que abans no existien. Les facilitats en aquest àmbit estan associades també als progressos en les tecnologies de la informació.

e) Tecnologies de la informació i comunicació

Les TIC **permeten actualment un alt nivell d'integració** dels diferents implicats en la producció –en temps real– siguin on siguin, des de la transmissió de dissenys fins a la gestió dels lliuraments, passant per controls de la producció. El mateix es pot dir de la logística, la qual es beneficia en gran manera de les TIC, tant en operacions entre empreses com en diferents divisions o establiments d'una mateixa empresa amb implantacions a diferents indrets del planeta.

f) Augment de l'especialització i major recurs a l'outsourcing

El progrés tecnològic ha comportat que sigui econòmicament avantatjós encarregar externament les parts del procés que no són crítiques per al negoci d'una empresa. Per cobrir les necessitats d'*outsourcing* actualment les empreses compten, també, amb la capacitat de producció que han creat les economies emergents.

g) Efecte estadístic de l'especialització productiva

Quan les empreses estaven més integrades (feien més parts del procés productiu internament), la seva classificació estadística era manufactura,

això sense tenir en compte que a l'interior de l'empresa es desenvolupaven activitats de serveis (màrqueting, finances...). Amb l'especialització productiva molts serveis s'han externalitzat o fins i tot **algunes empreses han passat a ser empreses de serveis** que tenen la fàbrica en un país de baixos costos, la qual cosa ha fet més gran, estadísticament, el sector serveis **en detriment de l'industrial**.

El complex conjunt de factors indicats s'han produït pràcticament tots alhora i d'una manera que s'influencien entre ells. Les conseqüències s'han traduït i s'estan encara traduint en una modificació profunda de la realitat industrial del nostre entorn. Alguns símptomes àmpliament coneguts pel que respecta a l'oferta queden recollits en la figura 1.

Figura 1. Conseqüències de la desindustrialització en el cantó de l'oferta

- Augment de la competència.
- Deslocalització productiva per raó de costos.
- Estrès competitiu temporal mentre les empreses intenten sobreviure fins que, finalment, es claudica i es tanca si és que no es troben noves maneres de competir.
- Especialització de les empreses industrials supervivents en aquelles parts del procés productiu en què són competitives, a base de fer *outsourcing*, d'encarregar fora tota o part de la manufactura.
- Augment de la productivitat, estimulada pel progrés tècnic i la gran competència.
- Pèrdua de llocs de treball menys qualificats, que s'han exportat als països emergents. Quan la fabricació desapareix, també ho fan els llocs de treball més qualificats, amb pèrdua d'un capital valuós.
- Manteniment de les empreses que tenen alts nivells de productivitat, alt nivell de tecnologia i alt nivell de qualitat, diferencials respecte a aquells països.
- Augment de la importància de les activitats perifèriques de la producció física pròpiament: innovació, disseny de producte, màrqueting, serveis al client, distribució...
- Conformació de cadenes productives cada cop més integrades i interdependents a escala internacional.

En el cantó de la **demanda**, els avantatges més importants en els països industrialitzats desenvolupats se centren en l'augment de l'oferta de productes provinents dels nous països i en la reducció dels preus, la qual cosa representa guanys evidents per als consumidors.

Sense moure'ns de la demanda, la creixent capacitat adquisitiva i l'alt volum d'inversió que enregistren aquests països emergents són **un mercat cada vegada més important per a les empreses dels països occidentals** que produeixen béns de marca, qualitat i alta tecnologia. Una oportunitat que estan explotant no poques empreses, a remolc del prestigi guanyat que tenen en aquests mercats.

3. Reindustrialització a les economies avançades: realitat o desig?

Existeix un cert corrent d'opinió, especialment als EUA², però també a Espanya³ i Catalunya, que sosté la tesi que es pot produir un retorn de la manufactura als països d'origen després de dècades de desindustrialització. Les evidències encara són escasses, però cal tenir presents els arguments sobre els quals es fonamenta la tesi.

La **reindustrialització** dels països avançats **s'explicaria per diversos factors**, entre els quals destaquen els següents:

a) Recuperació de competitivitat en preus

En primer lloc, el desenvolupament econòmic dels països del sud ha comportat **incrementos salarials, millores en les condicions laborals** (menors jornades, contractes estables...), conflictivitat laboral, escassetat de mà d'obra qualificada i increment dels preus. Al conjunt d'Àsia, entre els anys 2000 i 2008 els salaris van incrementar-se entre un 7,1% i un 7,8% cada any, i a la Xina aquests increments mitjans van ser del 14,1% al 2010. Mentrestant, la crisi econòmica actual ha portat els països avançats a impulsar **devaluacions internes**, a través de moderacions salarials i el control de la inflació, a més d'incrementos en la flexibilitat laboral. Concretament als EUA, des del 2005 els salaris han disminuït un 2,2%.⁴

I tot i que després d'aquests increments els salaris dels països asiàtics segueixen sent inferiors per a la majoria de llocs de treball, l'escassetat de **directius** ha comportat que aquests cobrin igual o més que els directius

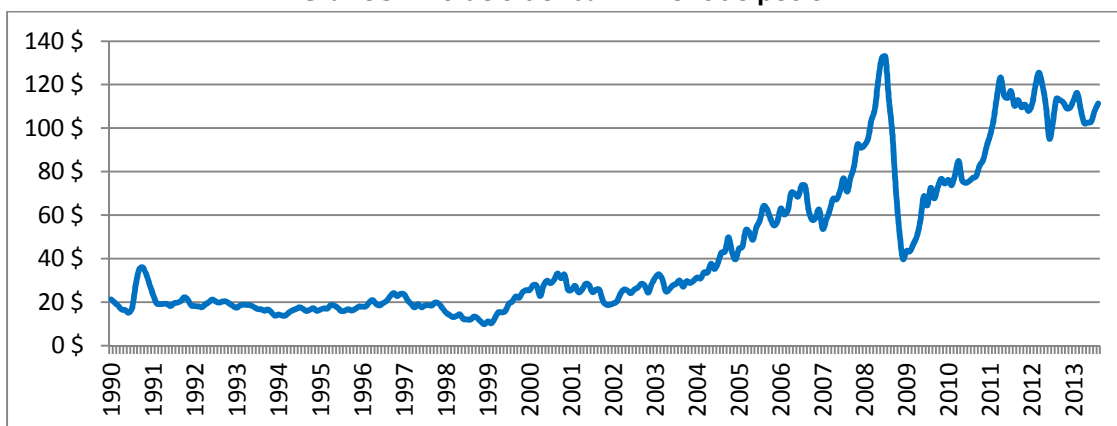
² Vegeu per exemple "Made in the USA, Again: Manufacturing Is Expected to Return to America as China's Rising Labour Cost Erase Most Savings from Offshoring", The Boston Consulting Group, 5 de maig de 2011. També "Reshoring manufacturing. Coming home", *The Economist* 19 de gener de 2013.

³ "La industria textil podría relocalizar el 50% de la producción", *La Vanguardia* 19 de maig de 2013.

⁴ "Coming home", *The Economist*, 19 de gener de 2013.

europèus o americans.⁵ El procés de **convergència de retribució del factor treball**, juntament amb els costos addicionals del **transport** per l'encariment del petroli (gràfic 5), estaria fent que la producció en països llunyans per la posterior importació dels béns resulti menys atractiva que fa uns anys.

Gràfic 5. Evolució del barril Brent de petroli

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Administració per la informació energètica dels EUA (EIA)

En la mateixa línia de pèrdua de competitivitat de la Xina, també se cita l'encariment dels seus preus de l'**electricitat** (augment d'un 10% des de 2010), l'alt cost del **sòl industrial** en les seves àrees més desenvolupades (entre dues i cinc vegades més que Alabama, Tennessee i Carolina del Nord), o l'apreciació de la moneda, el renminbi, que perjudica la importació.

b) Canvis tecnològics i en els processos productius

Les indústries són cada vegada menys intensives en mà d'obra per la digitalització, la robotització i, en general, per l'automatització dels processos productius. Així, la producció als països occidentals és cada vegada **més intensiva en capital i en coneixement**. En el futur, la implantació de nous sistemes com les impressores 3D, podria dotar les fàbriques de major flexibilitat. Aquest impuls ha vingut tant per la millora tecnològica com per la reducció del seu cost, ja que, per exemple, el preu dels robots als països desenvolupats ha caigut entre un 40% i un 50% des dels anys 1990.⁶ Tot plegat va en favor de reduir l'avantatge dels nous països industrials, que tenen uns costos de mà d'obra imbatibles. Això i la creixent **versatilitat** de les fàbriques per produir sèries més curtes, va en favor de la competitivitat dels països

⁵ "El salario medio en China subió un 14,1% en 2010", *El Economista*, 3 de maig de 2011.

⁶ Vegeu nota 4.

industrials més tecnològics davant uns costos de mà d'obra que sempre seran imbatibles.

c) Assegurament de la qualitat

La producció en nous països porta associats alts costos de transacció (negociació i control del compliment dels contractes). En cadenes de producció en què hi ha implicats proveïdors de nous països industrialitzats l'assegurament de la qualitat **no sempre és fàcil**, i això inclou no només les característiques tècniques dels productes adquirits sinó també les seves condicions i la puntualitat dels terminis de lliurament, és a dir, el servei.

d) Factors de demanda

Els increments salarials als països en desenvolupament també han tingut impacte en la seva demanda interna, fet que ha provocat un **augment del consum**. Aquest nou mercat és atractiu tant per als fabricants d'aquests països com per als fabricants dels països més avançats.

Contràriament, als països més desenvolupats s'estaria donant una tendència a valorar més els béns **personalitzats, ajustats a les característiques de cada país, i de qualitat**, afavorint així la implantació de plantes productives més petites i properes, capaces d'adaptar-se més fàcilment a la demanda.

e) Interessos nacionals

La crisi econòmica ha portat els agents econòmics a valorar els efectes positius del **consum de productes nacionals**. Així doncs, alguns països han iniciat polítiques per afavorir la producció nacional, com en el cas del segell francès que distingeix els productes propis,⁷ o dels programes per afavorir la indústria nacional que s'estan iniciant a EUA⁸ o al Regne Unit.⁹

D'altra banda, les empreses, utilitzen aquesta situació per convertir el repatriament de fases productives com una acció de bona fe cap al seu país, obtenint una millor **imatge corporativa** davant l'interès dels consumidors per contribuir a la reactivació industrial del seu país.

⁷<http://www.france.fr/es/conocer/francia-creativa/un-sello-100-origine-france-garantie>

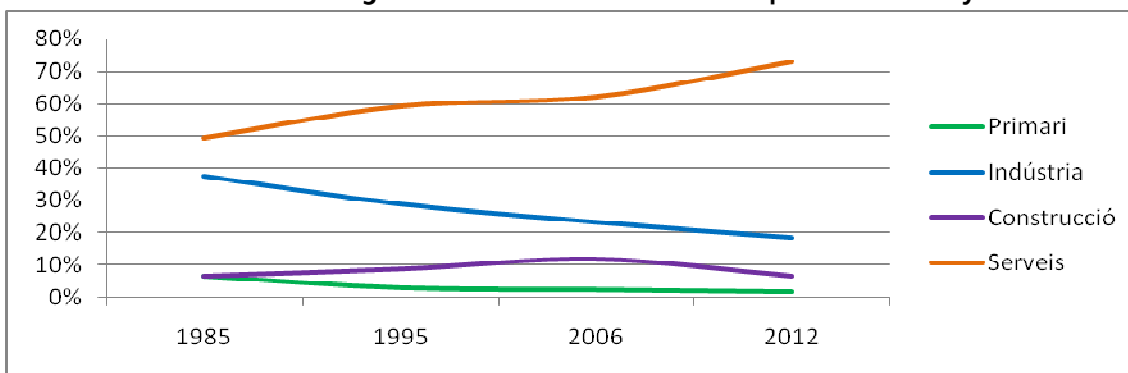
⁸<http://www.whitehouse.gov/blog/2013/02/13/plan-revitalize-american-manufacturing>

⁹http://www.fibre2fashion.com/news/textile-news/newsdetails.aspx?news_id=117678

4. La desindustrialització a Catalunya

Catalunya, com moltes altres economies avançades, ha viscut un procés de desindustrialització des dels anys 70 del segle XX (Baró i Villafaña, 2009), que s'ha accelerat amb el pas dels anys alhora que es produïa una progressiva terciarització de l'economia (gràfic 6).

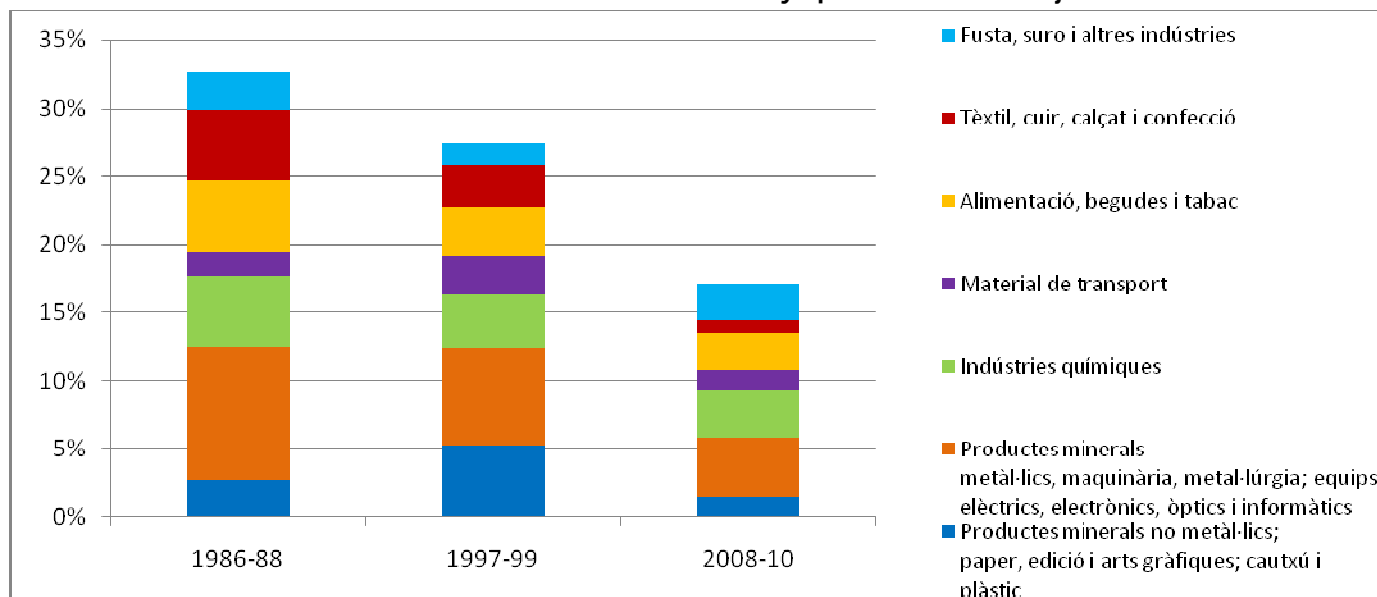
Gràfic 6. Pes dels grans sectors econòmics en l'ocupació a Catalunya

Font: Elaboració pròpia a partir de Baró i Villafaña (2009) i Idescat

El sector industrial (incloent-hi grans empreses i pimes) ha enregistrat una caiguda del seu pes sobre el VAB total de l'economia. Ha passat del **33% entre 1986-88** a un 27% entre 1979-99 i a un **17%** el darrer període disponible (2008-10). Tots els subsectors perden importància però els que més descendeixen són el tèxtil, cuir, calçat i confecció (gràfic 7).

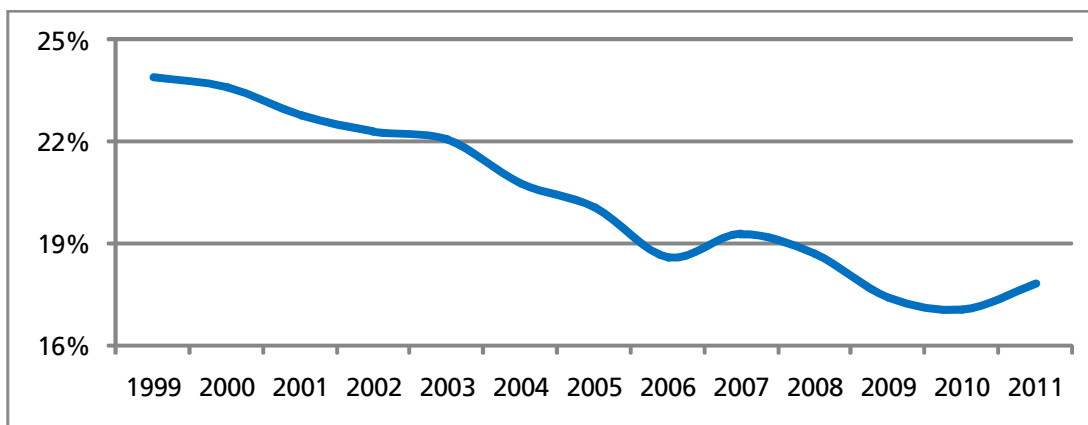
Gràfic 7. VAB de la indústria sobre el total a Catalunya per subsectors. Mitjanes triennals

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE

Però la desindustrialització ha estat especialment accentuada en el món de les **pimes**. Per començar cal indicar que la contribució de la indústria manufacturera al conjunt del VAB generat per les pimes mostra una clara tendència a disminuir: si al 1999 aquestes empreses aportaven el **23,9%** del VAB, al 2011 l'aportació havia caigut fins al **17,8%**, el que suposa una disminució de més de sis punts percentuals (vegeu gràfic 8).

Gràfic 8. Percentatge del VAB manufacturer sobre el total de les pimes catalanes

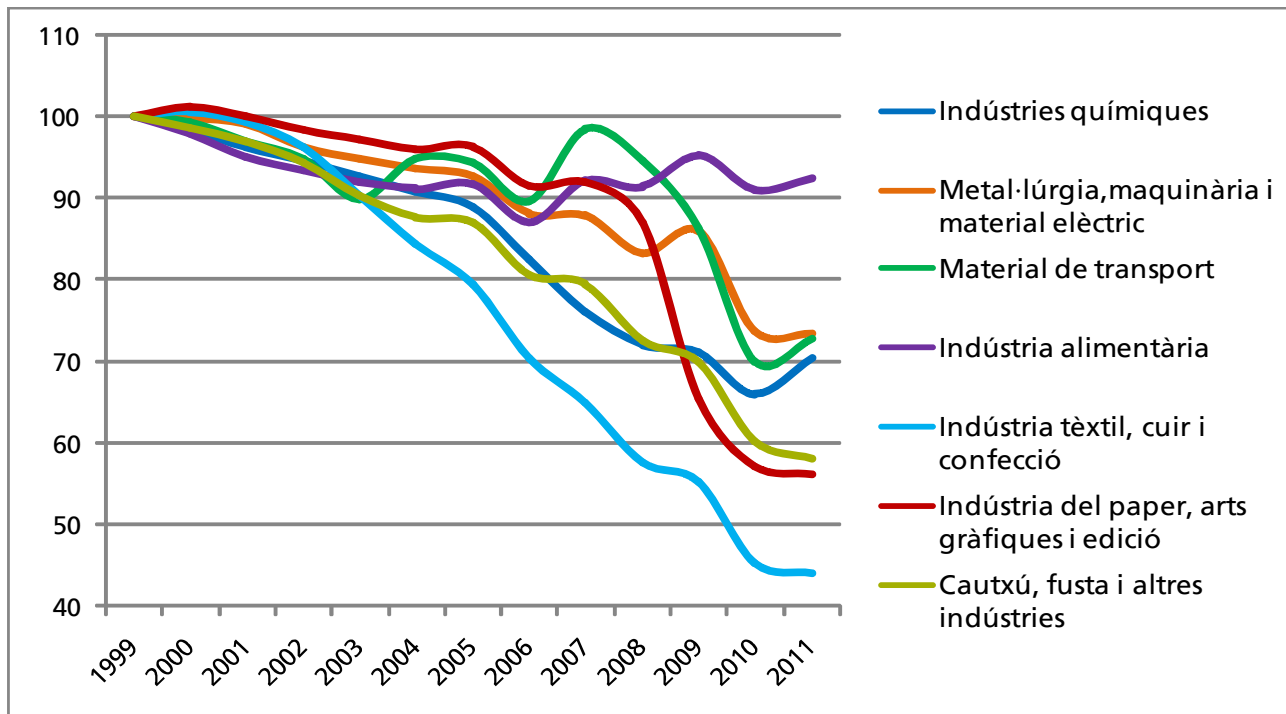
Font: PIMEC

La pime manufacturera a Catalunya ha anat perdent empreses i ocupats. Al 1999 hi havia a Catalunya 34.068 empreses manufactureres que ocupaven 383.552 assalariats.¹⁰ Al 2011 s'havia reduït en **11.889 el nombre d'empreses (-34,9%)** i en **128.085 el nombre d'assalariats (-33,4%)**, una tendència encara més negativa que l'experimentada per les grans empreses (-64 empreses i -39.585 assalariats, que representen reduccions del 27,1% i el 25,4%, respectivament).

Per activitats, tal com es recull en els gràfics 9 i 10 (nombre de pimes i d'assalariats expressat en números índex amb base 1999 igual a 100), el sector més castigat ha estat el **tèxtil (-56,0% d'empreses i -63,2% d'assalariats)**, seguit de la **indústria del paper, arts gràfiques i edició (-43,9% i -43,8% d'empreses i assalariats respectivament)**, i **cautxú, fusta i altres indústries (-42,0% d'empreses i -33,4% d'assalariats)**. El sector menys afectat ha estat la indústria **alimentària (-7,5% i -1,4% d'empreses i assalariats respectivament)**. Les pimes químiques, del metall i el transport han perdut el 29,7%, 26,5% i 27,3% d'empreses i el 17,6%, 28,2% i 27,8% d'assalariats respectivament.

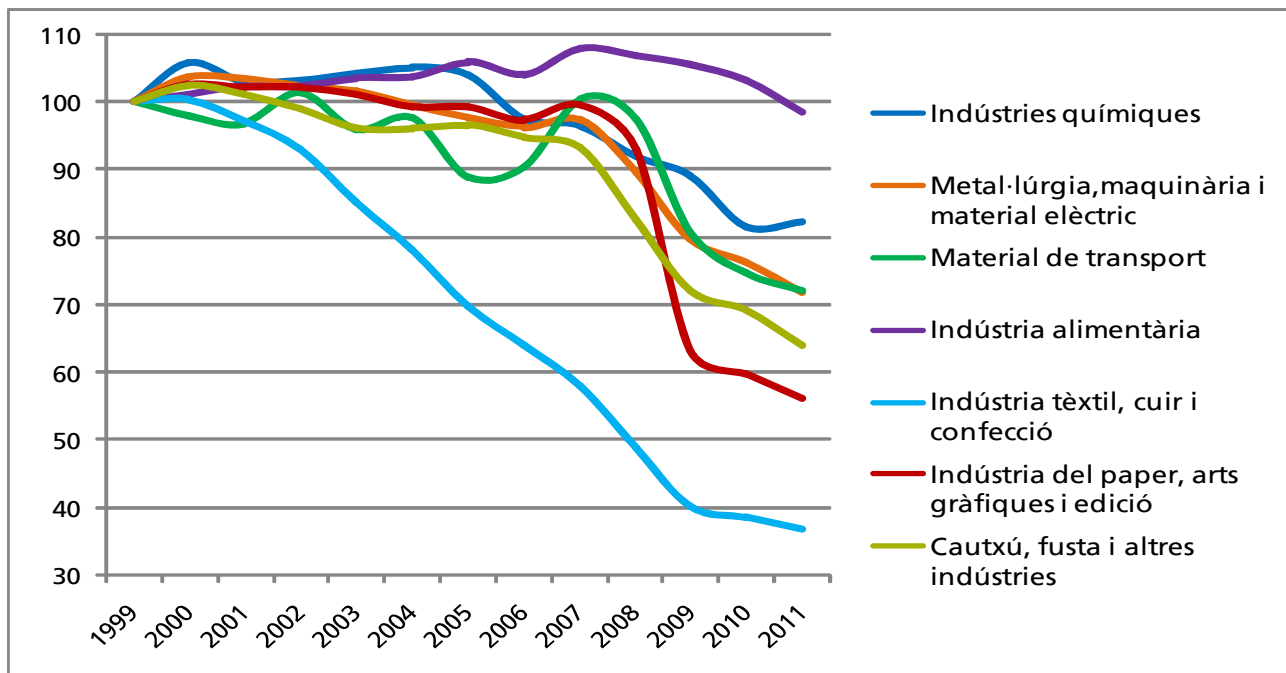
¹⁰ PimesDat.

Gràfic 9. Evolució del nombre de pimes manufactureres catalanes amb assalariats per subsectors. Base 1999=100

Font: PIMEC

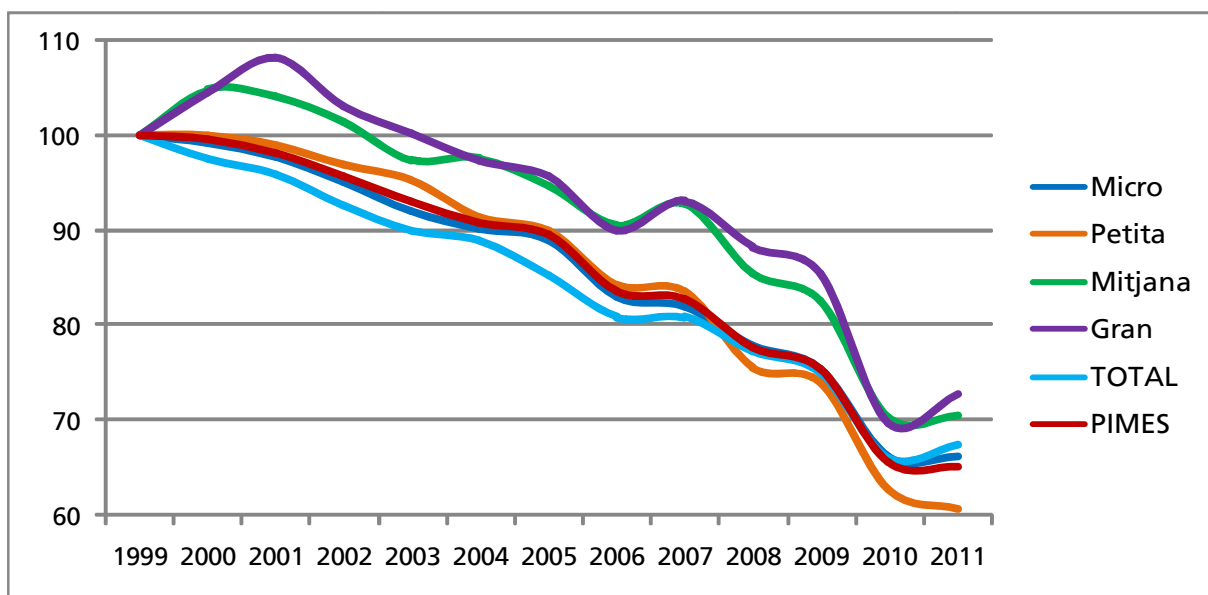
Gràfic 10. Evolució del nombre d'assalariats a les pimes manufactureres catalanes per subsectors. Base 1999=100

Font: PIMEC

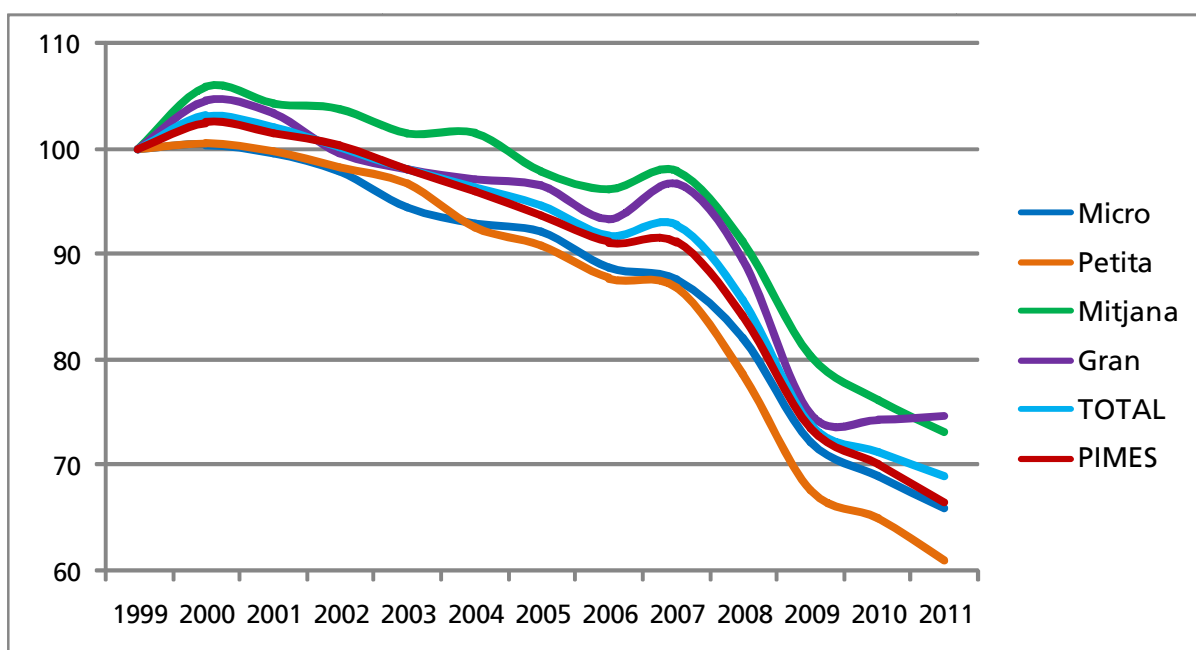
L'evolució del sistema empresarial pime per **dimensió** (micro, petita i mitjana i gran empresa) tant en nombre d'empreses com en assalariats, posa en relleu una **caiguda generalitzada** (vegeu gràfics 11 i 12).

Gràfic 11. Evolució del nombre d'empreses manufactureres catalanes amb assalariats per dimensió d'empresa. Base 1999=100

Font: PIMEC

Gràfic 12. Evolució del nombre d'assalariats a les empreses manufactureres catalanes per dimensió d'empresa. Base 1999=100

Font: PIMEC

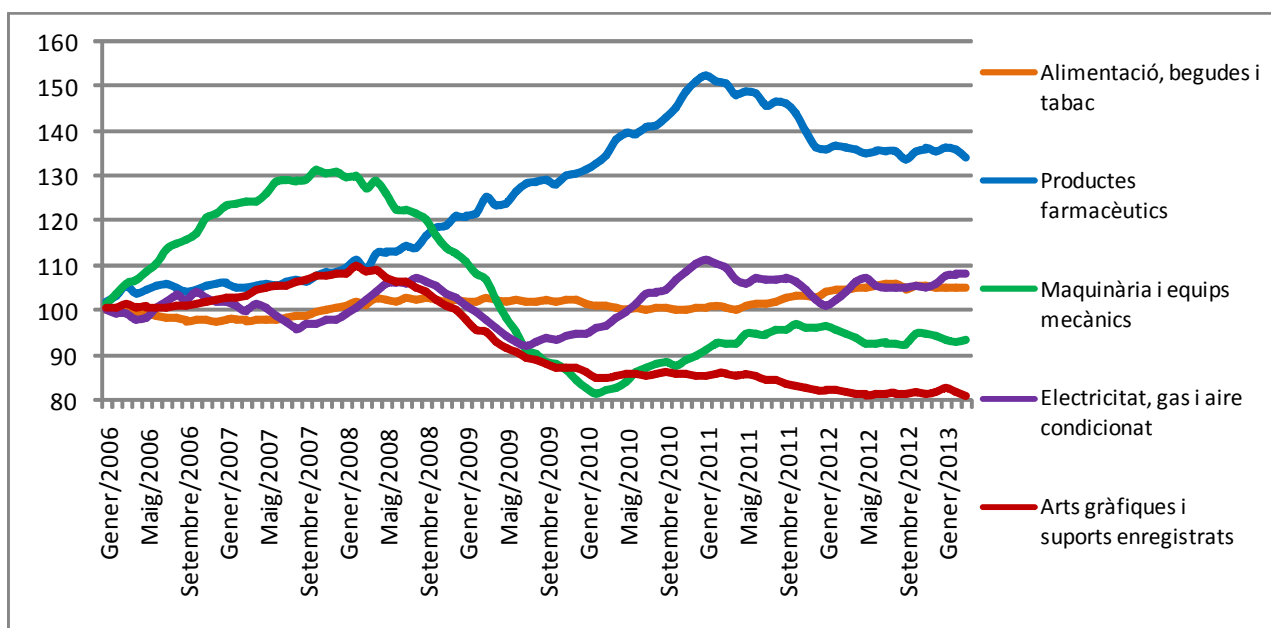
Si comparem l'evolució en el nombre d'empreses manufactureres d'entre 1 i 200 assalariats a Catalunya i al conjunt d'Espanya, veiem que la **desindustrialització ha estat més acusada entre les pimes catalanes**, que després d'un creixement moderat entre 1999 i 2002, inicia una caiguda més pronunciada, amb disminucions anuals sistemàticament majors que al conjunt espanyol fins a l'actualitat.

Una part de la desindustrialització catalana ha tingut com a protagonistes visibles grans empreses multinacionals que s'han deslocalitzat (només cal recordar els casos de Lear, Autolux, Bayer, Fisipe, Gates, Vulca, Levi's, Philips, Printer, Samsung, Valeo); però els **protagonistes quantitativament més importants, encara que discrets, han estat les pimes**.

5. Hi ha reindustrialització a Catalunya?

El de la reindustrialització, si és que s'està produint, és un fenomen difícil d'analitzar estadísticament perquè estaria en les seves fases inicials. I en aquest tipus de processos la perspectiva temporal ha de ser àmplia, perquè si la desindustrialització s'ha anat produint durant dècades, una eventual reindustrialització segurament també hauríem d'observar-la a través de la mateixa unitat de temps.

Gràfic 13. Índex de producció industrial. Sectors amb dinàmica positiva. 2005 = 100 (mitjanes mòbils)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat

Ara com ara, a Catalunya no hi ha indicadors que permetin entreveure que **s'està produint una reindustrialització**. Més aviat sembla que seguim instal·lats en el procés contrari, atès que no es detecta ni en el nombre d'empreses ni en el nombre d'ocupats com hem vist anteriorment, ni tampoc en la producció (vegeu gràfic 13).

Sí que hi ha alguns **exemples puntuals** d'empreses que havien traslladat part dels seus processos productius a l'estranger i que actualment han optat per tornar a produir a Catalunya, tot mantenint de vegades una part de la producció en aquests altres indrets. Un dels fets que més destaca dels exemples que s'utilitzen **no són tant els requeriments de tecnologia molt avançada**, sinó l'estalvi de costos de **transport**, costos **laborals** més competitius o la necessitat d'una producció més **personalitzada i flexible**, que ha portat les empreses a tornar tota o part de la seva producció a Catalunya i a Espanya.

El primer cas és el de les figuretes dels **BarçaToons**¹¹, que fa uns anys va instal·lar la seva producció a la Xina, però actualment produeixen íntegrament a Catalunya perquè els costos totals són molt similars, els permet guanyar en capacitat de reacció, i poden realitzar produccions més petites que eviten problemes d'estocs i de produccions sense sortida al mercat. És a dir, l'adaptació a la demanda és molt més senzilla i els costos no són majors.

En segon lloc hi ha l'empresa d'accessoris **MimóticaMicola**, que també havia traslladat la seva producció a la Xina però que darrerament estava notant uns costos de producció cada vegada més elevats i un menor interès per part dels xinesos per realitzar aquestes tasques.

En tercer lloc tenim **Desigual**, una empresa que tot i no repatriar la producció a gran escala, que segueix realitzant a la Xina, produeix a Catalunya aquells productes més complexos i a menor escala. Tot i que els avantatges en costos del gegant asiàtic per a grans produccions segueixen existint, Catalunya és atractiva per a aquelles produccions més qualificades¹² i, és aquí on té ubicades les seves instal·lacions de centre logístic per abastar el mercat europeu.

¹¹ "El (re)torn de la indústria catalana". TV3, *Sense ficció*, 22 de febrer de 2012.

¹² En l'àmbit logístic, l'empresa està fent ampliacions del seu centre ubicat a Catalunya, que inclouran tot Europa. Aquest tipus d'activitat és, precisament, de les que és avantatjós realitzar prop dels mercats de consum i una de les que confereixen a les empreses manufactureres nous avantatges competitius.

En quart lloc tenim el cas de la indústria de les joguines, amb l'alacantina **Injusa** com a exemple particular.¹³ Les empreses de joguines van ser de les primeres que als anys 80 van traslladar la seva producció a països asiàtics amb costos menors, i ara han recuperat la producció de proximitat fruit de la inestabilitat xinesa en qüestió de preus i fiabilitat. Injusa afirma que amb el retorn de la producció ha guanyat en **flexibilitat i estabilitat de preus**, i tenen moltes més **garanties de complir compromisos** en temps i forma amb els clients.

Finalment, podem destacar algunes operacions d'empreses multinacionals que han decidit ampliar la seva activitat a Espanya, com és el cas d'algunes automobilístiques. Renault ha adjudicat el seu nou pla industrial a les plantes de Palència, Valladolid o Sevilla,¹⁴ el que suposa un increment de 1.300 treballadors i augmentar la producció de les plantes ja existents. Ford ha traslladat a Almussafes part de la seva producció des de Bèlgica.¹⁵ Un tercer cas és el de Nissan, que a principis d'any anunciava que adjudicava a la planta de la Zona Franca la producció d'un nou vehicle elèctric per al 2014.¹⁶ I també es pot mencionar el clúster impulsat per Seat, Nissan i empreses auxiliars com Ficosa, Gestamp i Doga, que busca la major competitivitat del sector amb la col·laboració de la Generalitat.¹⁷

Tot i que podríem utilitzar aquests exemples per justificar la previsió d'una certa recuperació industrial, la realitat és que més aviat semblen casos puntuals que s'han de prendre amb cautela, perquè l'evidència de les dades agregades no recull de cap manera que s'estigui reindustrialitzant el país. El que sí que s'està produint és un canvi substancial en el perfil de la indústria catalana, incloent-hi tant la que es manté, la que torna o la que es crea de nou. Els trets del futur industrial del país es podrien correspondre amb els que s'apunten de manera sintètica en l'apartat següent relatiu al nou perfil de la indústria catalana.

¹³ "El retorn a Espanya de producció de la Xina dóna esperança a la indústria", *El Periódico*, 6 de novembre de 2011.

¹⁴ "Renault adjudica a las plantas de España su nuevo plan industrial", *Expansión*, 20 de novembre de 2012.

¹⁵ "Ford cierra la planta de Bélgica y traslada la producción de tres vehículos a Valencia", *La Vanguardia*, 24 d'octubre de 2012.

¹⁶ "Nissan adjudica a Barcelona la fabricación de un nuevo coche", *El País*, 5 de febrer de 2013.

¹⁷ "Catalunya crea el clúster de la automoción liderado por Seat y Nissan", *Europa Press*, 30 d'abril de 2013.

6. Cap a un nou paradigma industrial

Després del procés de desindustrialització passat i del que encara pugui arribar, la indústria catalana la conformaran empreses de **productes i/o activitats** que descansin en una o més de les tres característiques següents:

- **PROXIMITAT.** La proximitat pot concretar-se de maneres diferents: proximitat al **client** a qui se li han de subministrar productes *just in time*; proximitat a la **matèria primera** (per exemple la indústria química que depèn de la petroquímica propera); proximitat al **mercat**, per respondre amb rapidesa a les seves necessitats. En aquest apartat també s'inclourien aquells productes que tenen alts costos de **transport** i que, produint-los fora, perdrien competitivitat.
- **SÈRIES CURTES.** Produccions de sèries de producció poc atractives per a la producció a gran escala i per a mercats molt amplis. Els països avançats tenen avantatge competitiu quan els productes han de ser **personalitzats**, més encara si això requereix contacte entre proveïdor i client.
- **PRODUCTES D'ALT CONTINGUT TECNOLÒGIC I D'INNOVACIÓ.** Com més gran sigui la complexitat tècnica del producte i més propici sigui introduir innovacions de manera continuada o aplicar-hi la recerca bàsica, més avantatjosa serà la seva ubicació en entorns desenvolupats, amb **persones molt formades i en entorns industrials tecnològics**.

Tan important com aquestes característiques del producte, que vénen a indicar el "què" produïm aquí, és el "**com produïm**" i "**per a quins mercats produïm**", que és el que resumim en sis punts:

- 1) **QUALITAT I SERVEI.** Es tracta de requeriments competitiu ineludibles. L'assegurament de la qualitat (es fabriqui aquí o es fabriqui a la Xina) i un servei pre i postvenda complet són elements distintius d'indústria avançada. En aquest sentit la **marca de països amb llarga tradició industrial** (Alemanya, França, Suïssa...) ajuda, i molt, en els mercats mundials, inclosos els emergents.
- 2) **SISTEMES DE PRODUCCIÓ INTENSUS EN CAPITAL.** Quan una fabricació incorpora poca mà d'obra i molt de capital (perquè està molt automatitzada, perquè comporta grans inversions en maquinària...) la **localització** aquí o en països emergents serà **indiferent**, per la baixa incidència dels costos laborals.

- 3) **MÀ D'OBRA QUALIFICADA I FLEXIBLE.** L'avantatge competitiu dels països industrials clàssics ve determinat en bona mesura pel fet de disposar de persones **altament qualificades i compromeses** amb l'empresa a través de la seva formació específica, amb flexibilitat salarial i d'activitat; persones en les quals l'empresa està disposada a invertir per ser més competitiva.
- 4) **RECURS CREIXENT A L'EXTERNALITZACIÓ.** L'externalització de parts del producte és necessària quan hi ha un **especialista** que les fabrica millor que nosaltres sense perjudicar la qualitat del producte final.
- 5) **ESPECIALITZACIÓ EN EL NUCLI DEL NEGOCI (CORE BUSINESS).** La **manufatura en si pot arribar a ser el menys important** de la nova indústria, com ho demostren exemples en què l'empresa ha passat a fer de tot menys fabricar (Apple dissenya, encarrega, controla, serveix al mercat i fa màrqueting; Zara dissenya i distribueix, havent-se convertit en una logística del tèxtil, etc.).
- 6) **INTERNACIONALITZACIÓ.** En un entorn de mercats globals, tota empresa, inclosa la pime, ha de plantejar-se necessàriament no només l'exportació sinó la col·laboració internacional amb altres empreses i, si es dóna el cas, la instal·lació en altres països.

Recapitulant, la nova indústria té trets clarament diferenciats de la indústria manufacturera clàssica, que en el cas de la pime estava molt orientada al mercat interior. La nova indústria és de més valor afegit, més innovadora, més tecnològica, més internacional, menys manufacturera, de més servei, més integrada amb altres empreses. En aquesta revolució que està experimentant el sector, l'acció de l'Administració hi hauria d'acompanyar.

7. I l'Administració?

El perfil i els requeriments de la reindustrialització tal com han estat descrits en el capítol anterior són indicatius per als empresaris i més en concret per a les pimes. No obstant això, cal tenir present que l'Administració pública, a través de les seves polítiques, pot fer molt en favor de facilitar la necessària regeneració del teixit industrial.

Hi ha dues línies d'actuació que creiem que mereixen una reflexió en profunditat per part de les nostres autoritats polítiques. La primera és que no es pot pretendre reindustrialitzar el país i fer polítiques que hi vagin en contra. Heus ací alguns exemples:

- a) Tenir una de les electricitats industrials més cares d'Europa¹⁸, aplicar una política energètica erràtica que no permet planificar estratègies a les empreses en aquest àmbit i aplicar polítiques acomodaticies amb els interessos de les grans empreses elèctriques, com ha succeït recentment amb l'encariment del peatge d'accés.¹⁹
- b) Generar inseguretats jurídica en les inversions, com passa amb les energies renovables.²⁰
- c) No prendre mesures eficaces per facilitar el crèdit a les empreses (en 2 anys, el crèdit a les entitats no financeres ha caigut un 61,3% i acumula 28 mesos de descens).²¹
- d) Augmentar els costos de Seguretat Social a càrrec de l'empresa.²²
- e) No complir promeses que haurien millorat la competitivitat, com ara rebaixar les cotitzacions a la Seguretat Social en paral·lel a l'augment de l'IVA al 2012.
- f) Reduir els pressupostos destinats a internacionalització i a innovació empresarial (el pressupost en R+D civil es va reduir el 2012 en 2.000 milions €, un 25% menys, i acumula descensos des de 2009).²³

La segona reflexió és que les bones intencions polítiques al voltant de la necessitat de regenerar el teixit industrial i la pime caldria que anessin sempre acompanyades de concreció. Els plans, les estratègies industrials amb aquesta finalitat no deixen de ser bones intencions mentre no es tradueixen en xifres pressupostàries i en objectius tangibles a aconseguir. Des de PIMEC se celebra la voluntat de la Generalitat²⁴ per impulsar la indústria, però això exigeix concreció i urgència en l'actuació per ajudar a regenerar un teixit industrial de nou format capaç de generar riquesa i oferir feina a una joventut cada vegada més preparada.

¹⁸ Al 2012 el preu de l'electricitat a Espanya era de 0,1155€ el kWh, el que suposa un sobrecost del 21,1% respecte a la mitjana de la UE27 i un encariment del 68,4% des del 2005.

¹⁹ IET/1491/2013.

²⁰ Projecte de llei del sector elèctric aprovat pel consell de ministres el 20 de setembre de 2013.

²¹ Font: Banc d'Espanya. Per a un seguiment d'aquest indicador, vegeu www.observatori.pimec.org.

²² Increment previst de bases màximes o els augments que ja s'han produït (un 0,5% les cotitzacions obligatòries al darrer any i un 2,6% des de 2008). A més a més s'ha produït una reducció del 56,8% de les subvencions i bonificacions a la Seguretat Social en el darrer any (Font: Enquesta de cost laboral de l'INE. Xifres corresponents al 2n trimestre per a Catalunya).

²³ "Recorte del 34% en las inversiones en programas de investigación", El País, 3 d'abril de 2012.

²⁴ http://www20.gencat.cat/portal/site/ur/menuitem.0f59da104e8dd1a9ccf24010b0c0e1a0/?vgnnextoid=e46ea57a7d14b310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=e46ea57a7d14b310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default&newLang=ca_ES

Annex. Evolució de les manufactures a Catalunya

A1. Percentatge del VAB manufacturer sobre el total de les pimes catalanes

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Manufactures / Total	23,9%	23,6%	22,8%	22,3%	22,1%	20,7%	20,1%	18,6%	19,3%	18,7%	17,4%	17,0%	17,8%

A2. Evolució del nombre de pimes manufactureres catalanes amb assalariats per subsectors. Base 1999=100

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Indústries químiques	1.634	1.609	1.573	1.546	1.513	1.485	1.454	1.347	1.245	1.176	1.161	1.078	1.149
Metal·lúrgia, maquinària i material elèctric	11.827	11.810	11.718	11.390	11.226	11.090	10.978	10.426	10.400	9.847	10.173	8.731	8.697
Material de transport	752	747	730	714	676	714	709	675	741	711	649	527	547
Indústria alimentària	3.479	3.405	3.310	3.254	3.204	3.174	3.195	3.026	3.207	3.181	3.315	3.165	3.218
Indústria tèxtil, cuir i confecció	6.133	6.174	6.091	5.901	5.541	5.184	4.873	4.320	3.990	3.541	3.393	2.773	2.698
Indústria del paper, arts gràfiques i edició	3.879	3.929	3.884	3.814	3.775	3.727	3.739	3.550	3.567	3.380	2.543	2.218	2.177
Cautxú, fusta i altres indústries	6.365	6.279	6.167	6.004	5.754	5.580	5.541	5.131	5.061	4.615	4.448	3.833	3.693
TOTAL MANUFACTURES PIMES	34.068	33.953	33.473	32.622	31.691	30.953	30.489	28.475	28.211	26.451	25.682	22.326	22.179

A3. Evolució del nombre d'assalariats a les empreses manufactureres catalanes per dimensió d'empresa. Base 1999=100

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Indústries químiques	32.994	34.955	34.015	34.065	34.393	34.704	34.322	32.217	31.871	30.327	29.426	26.915	27.182
Metal·lúrgia, maquinària i material elèctric	124.464	129.198	128.844	127.647	126.448	124.009	121.667	119.945	121.351	111.641	99.348	95.055	89.410
Material de transport	16.702	16.377	16.184	16.940	16.021	16.333	14.866	15.128	16.778	16.287	13.495	12.476	12.055
Indústria alimentària	42.988	43.473	44.017	44.010	44.546	44.629	45.563	44.769	46.456	46.009	45.441	44.402	42.373
Indústria tèxtil, cuir i confecció	69.475	69.719	67.613	64.642	59.133	54.261	48.555	44.548	40.322	33.914	27.892	26.813	25.575
Indústria del paper, arts gràfiques i edició	41.338	42.476	42.270	42.256	41.816	41.037	41.037	40.275	41.189	38.493	26.147	24.699	23.252
Cautxú, fusta i altres indústries	55.591	56.962	56.241	55.017	53.493	53.429	53.726	52.726	51.829	45.959	40.087	38.446	35.621
TOTAL MANUFACTURES PIMES	383.552	393.160	389.185	384.577	375.850	368.402	359.735	349.608	349.796	322.632	281.836	268.806	255.467

A4. Evolució del nombre d'empreses manufactureres catalanes amb assalariats per dimensió d'empresa. Base 1999=100

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Micro	24.729	24.546	24.153	23.507	22.752	22.322	22.022	20.509	20.268	19.252	18.653	16.358	16.368
Petita	7.888	7.886	7.811	7.643	7.525	7.215	7.093	6.652	6.596	5.959	5.832	4.947	4.789
Mitjana	1.451	1.520	1.509	1.472	1.414	1.416	1.375	1.314	1.347	1.239	1.197	1.020	1.022
Gran	235	245	254	242	235	229	225	211	219	207	201	164	171
PIMES	34.068	33.953	33.473	32.622	31.691	30.953	30.489	28.475	28.211	26.451	25.682	22.326	22.179
TOTAL	51.488	50.199	49.428	47.706	46.378	45.785	43.854	41.638	41.638	39.797	38.635	33.996	34.697

A5. Evolució del nombre d'assalariats a les empreses manufactureres catalanes per dimensió d'empresa. Base 1999=100

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Micro	79.202	79.519	78.931	77.471	74.814	73.674	72.978	70.233	69.368	65.052	57.287	54.614	52.207
Petita	160.342	161.194	160.111	157.600	154.986	148.552	145.801	140.757	139.413	126.231	108.655	104.354	97.790
Mitjana	144.007	152.446	150.143	149.506	146.050	146.176	140.956	138.617	141.015	131.349	115.894	109.838	105.471
Gran	155.982	163.196	161.159	155.462	152.999	151.576	150.477	145.515	150.853	139.719	116.737	115.867	116.398
PIMES	383.552	393.160	389.185	384.577	375.850	368.402	359.735	349.608	349.796	322.632	281.836	268.806	255.467
TOTAL	539.534	556.356	550.344	540.039	528.849	519.978	510.212	495.123	500.649	462.350	398.573	384.672	371.865

Bibliografia

- BARÓ, E., i VILLAFANA, C. (2009); "La nova indústria: el sector central de l'economia catalana"; Observatori de prospectiva industrial; Generalitat de Catalunya
- KOLLMEYER, C. (2009); *Explaining Deindustrialization: How Affluence, Productivity Growth, and Globalization Diminish Manufacturing Employment*; American Journal of Sociology, volum 114, núm. 6, maig de 2009; Universitat de Chicago.
- KRUGMAN, P. (1988); *Desindustrialization, reindustrialization, and the real Exchange rate*; Working Paper 2586; National Bureau of Economic Research
- PIMEC (2004-2013); "Anuari de la pime catalana"
- ROWTHORN, R. i RAMASWAMY, R. (1997); *Deindustrialization, Its Causes and Implications*; Fons Monetari Internacional
- SPILIMBERGO, A. (1997); *De-industrialization and Trade*; J.E.L. F10, O14; Fons Monetari Internacional